

Výukový program pro I. stupeň ZŠ BAREVNÝ SVĚT

METODICKÉ LISTY

PRO UČITELE

Kontakt

CEGV Cassiopeia, Jizerská 4,
České Budějovice, 370 11
mkv@cegv-cassiopeia.cz, www.cegv-cassiopeia.cz
Tel: 385 520 951, 725 515 944

Cílová skupina: I. stupeň ZŠ

Časová dotace: 90 min./120 min.

Anotace:

V tomto programu si žáci uvědomí, že nic kolem nás není černé nebo bílé. Právě naopak, že svět i život je rozmanitý. A co víc? Dokonce to může být pro nás i přínosné. Žáci budou mít možnost postavit z klasické pohádky přiřadit role, které se jim líbí. Procvičí si fantazii a dovednost spolupracovat. Po pohádce se přeneseme do reality každodenního života. Podíváme se na situace, které jsou žákům blízké a pokusíme se je společnými silami rozebrat tak, aby si žáci uvědomili, že na každou věc se dá dívat z různých úhlů pohledu. Uvědomí si nezbytnost takového vnímání pro bezkonfliktní a vzájemně přínosné soužití s ostatními lidmi. Na závěr si společnými silami vytvoří plakát, na kterém zobrazí výstupy z tohoto programu. Vyvěšením plakátu ve třídě se znalosti a postoje, které v programu získají, v žácích hlouběji zakoření.

RVP:

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova; Člověk a jeho svět - lidé kolem nás; MKV – kulturní diference, lidské vztahy; OSV - osobnostní rozvoj (sebepoznání a sebepojetí, kreativita), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace, kooperace), morální rozvoj (řešení problémů, hodnoty a postoje)

Autorský tým:

Ing. Bianka Machová

Mgr. et Bc. Dita Kalousová

Mgr. et Bc. Martina Tušková

Vydalo: CEGV Cassiopeia, 2012

DOPORUČENÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

Vzdělávací program „Varianty“ společnosti Člověk v tísni: www.varianty.cz

FOUNTAIN, S. *Místo na slunci. Globální výchova pro děti 5-10 let.* Praha: Tereza, 1994. 111 s.

MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. *Cvičení pro multikulturní výchovu.* České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

MOREE, D. *Než začneme s multikulturní výchovou – od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2008. 110 s. ISBN 978-80-86961-61-3.

MOREE, D., MORVAYOVÁ, P. *Dvakrát měř, jednou řež – od multikulturní výchovy ke vhledu.* 1. vyd. Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2009. 119 s. ISBN 978-80-86961-86-6.

PIKE, G., SELBY, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 1.* 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-369-2.

PIKE, G., SELBY, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2.* 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-474-5.

VAŇUROVÁ, Z. *10krát s MKV – Metodické listy pro výuku multikulturní výchovy dle osobnostního přístupu.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2010. 83 s. ISBN 978-80-87456-07-1.

VARIANTY a kol. *10krát s MKV – Metodické listy pro výuku multikulturní výchovy dle osobnostního přístupu.* Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2010.

DALŠÍ NÁMĚTY

- ✦ **„Jsem výjimečný/á“** – nechte vyniknout jednotlivě každého žáka v takové činnosti, která je mu blízka a ve které je lepší než většina spolužáků.

Příklad:

Pokud žák vyniká ve hře na klarinet, nechte žáka, aby zahrál celé třídě. Důležité je, aby nakonec vynikli všichni žáci třídy. Rizikový může být žák, který zdánlivě v žádné činnosti nevyniká. Je velmi důležité najít něco (jakoukoli drobnost), ve které vynikne. Samozřejmě by se vždy mělo jednat o pozitivní příklad výjimečnosti a odlišnosti.

- ✦ **„Kvěтина“** – jde o aktivitu, při které se žáci věnují vnímání sebe sama jako jedince, ale zároveň také jako součásti sociálních skupin.

Postup: Každý žák si nakreslí obrys květiny s šesti okvětními lístky (podle Vašeho uvážení můžete nechat počet okvětních lístku na rozhodnutí žáků). Dovnitř okvětních lístků žák napíše nebo nakreslí, co je pro něho důležité. Následně se pokusí odpovědět, proč je daná osoba, zvíře, věc, činnost pro něj důležitá.

Pokud chce žák do květiny napsat nebo nakreslit něco, o čem nechce mluvit s ostatními, zakóduje to do nějakého symbolu. Význam symbolu by neměl být ostatním na první pohled jasný, pouze dotyčnému žákovi. Je dobré dát žákům možnost (ne povinnost!!) ukázat své květiny svým kamarádům. Hezkým výstupem aktivity je vytvořit girlandu z květin všech žáků a pověsit ji ve třídě. Žáci musí být se sdílením kyttek srozuměni na začátku aktivity.

- ✦ **Oslava narozenin** – zeptejte se žáků, jak slaví narozeniny, zda mají určité rodinné zvyklosti, zda se někdy zúčastnili netradiční oslavy apod. Tato aktivita jednoduchým způsobem ukáže diverzitu mezi žáky. Dále je možné porovnat oslavy narozenin žáků s oslavou narozenin dětí z různých částí světa.
- ✦ **Na co nikdy nezapomenu** – zeptejte se žáků, na jaký zážitek ze svého života nikdy nezapomenou a proč.
- ✦ **Příběhy netradičních rodin** – seznamujte žáky s příběhy rodin, dětí, které se něčím odlišují od tzv. běžných rodin u nás. Používejte skutečné příběhy z tisku i z Vašeho okolí. Mohou to být lidé z ČR i ze zahraničí. Vyzvěte žáky, aby našli podobnosti i odlišnosti mezi jejich životem a životem konkrétní rodiny/dítěte. Tato aktivita pomůže dětem získat větší rozhled o různých oblastech života lidí z různých sociokulturních skupin.

POPIS VÝUKOVÉHO PROGRAMU

Aktivita	Popis aktivity	Očekávané výstupy
Úvod	Lektor si povídá s žáky o výhodách a nevýhodách jinakosti mezi lidmi.	✦ Žáci jsou si vědomi výhod i nevýhod toho, že je každý člověk určitým způsobem jedinečný.
Červená Karkulka	Úvodem žáci společně převypráví pohádku o Červené Karkulce. Následně pak ve skupinách vymýšlí novou pohádku s využitím postav z Červené Karkulky. Vymyšlené pohádky představí skupiny ostatním spolužákům. Závěrem vede lektor diskusi, tak aby si žáci uvědomili pozitivní stránku diversity mezi lidmi.	✦ Žák je motivován k vnímání odlišností mezi lidmi jako něčeho přirozeného a také nezbytného pro rozvoj společnosti. ✦ Žáci oceňují pozitivní stránku rozmanitosti mezi lidmi. ✦ Žáci jsou motivováni k tomu, aby vystoupili ze zažitých vzorců myšlení a zapojovali fantazii při hledání nových cest. ✦ Žáci se zdokonalí v dovednosti spolupráce a komunikace.
I od tebe se můžu něco naučit	Žáci přemýšlí o tom, co hezkého a užitečného se mohou naučit od svých spolužáků a sdílí to s ostatními.	✦ Žáci si uvědomují pozitivní stránky u svých spolužáků. ✦ Žák nachází v jinakosti příležitost k vlastnímu obohacení.
Ukradený penál	Jinakost mezi lidmi s sebou nese i riziko nedorozumění a konfliktů. V této aktivitě pracují žáci s komiksovým příběhem ze školního prostředí, který končí konfliktem. Žáci se učí dívat na konkrétní situaci z různých stran a společně se snaží najít důvody, proč ke konfliktu došlo a jaké jsou jeho příčiny. Přemýšlí o tom, co udělat a jak se chovat, aby konfliktní situacím a nedorozuměním předešli. Pro lepší zapamatování si různých situací si žáci jednotlivé příčiny vzniku konfliktu namalují.	✦ Žáci jsou si vědomi toho, že pro lepší porozumění mezi lidmi je důležité naučit se dívat na věc z různých úhlů pohledu. ✦ Žáci jsou motivováni k vnímání různých úhlů pohledu. ✦ Žáci znají způsoby, jak předcházet nedorozuměním a konfliktům.
Reflexe	V plénu třídy se shrne obsah i cíle výukového programu.	✦ Žáci mají ucelený a objektivní pohled na rozmanitost mezi lidmi.

Doporučení pedagogům:

„Lidé se projevují nekonečně různorodým chováním. Mají různé názory, různé zájmy, různě jednají. Při vzájemných setkáních se nám zdá, že někteří jsou stejní jako my, jiní jsou nám podobní, další se nám zdají být naprosto odlišní.

S touto různorodostí se setkáváme již od dětství. Uvědomujeme si, že někteří lidé mají odlišné názory, že preferují jiné věci. Automaticky inklinujeme k těm, kteří jsou nám co nejvíce podobní. Jaký postoj ale zaujímáme k těm ostatním?

Někdy může dojít ke konfrontaci odlišných názorů či postojů, jindy se jí raději vyhneme. Situace, ve kterých se setkají lidé odlišných názorů, postojů či hodnot, často končí nedorozuměním či konfliktem, ale nemusí to tak být vždy.

Jedním z cílů multikulturní výchovy je přivést žáky k uvědomění si, že jejich názory, postoje nebo jakékoliv jiné reakce na svět jsou jedněmi z mnoha. Lidé mají různé názory, situace hodnotí z různých úhlů pohledu a je těžké, nebo i nemožné říci, který je ten správný.“

Zdroj: MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. *Cvičení pro multikulturní výchovu*. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

- ✦ Připomínejte žákům, že rozmanitost je přirozená (stejně tak je tomu i v přírodě).
- ✦ Motivujte žáky k vytváření pozitivního přístupu k rozmanitosti/jinakosti mezi lidmi.
- ✦ Podporujte žáky v nahlížení na situace různými očima a z různých úhlů pohledu.
- ✦ Vyvěste fotografii a obrázky zobrazující různé situace z aktivity „Ukradený penál“ ve třídě. Delší kontakt (vizuální) s výstupem z aktivity povede k jejímu lepšímu zapamatování.

Uplatňování předcházejících doporučení nevyžaduje velkou časovou dotaci nebo zvláštní výukový program. Postačující je vycházet z běžných situací ve škole a ty společně s žáky rozebrat a najít řešení.

Příklad:

Honzík nepřišel do školy a Anička ve třídě rozhlašuje, že se „ulejvá“, protože je dnes písemka z matematiky a Honzík matematiku neumí.

- *Rozeberte s žáky možné důvody Honzíkovi nepřítomnosti.*

C: Byl či nebyl...?

Časová dotace: 15 min.

Cíle:

- Žáci lépe poznají své spolužáky.
- Prostřednictvím srovnání se spolužáky dojde k lepšímu uvědomění si jedinečnosti každého z nás.

Vzdělávací oblasti a průřezová témata:

Člověk a jeho svět – lidé kolem nás; OSV – osobnostní rozvoj (sebepoznání a sebepojetí), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy); MKV – kulturní difference

Pomůcky:

připravené otázky

Postup:**1. Úvod – Vysvětlení pravidel hry**

Vysvětlete žákům, že za chvíli všichni utvoří kruh. Vy jim budete klást otázky. Otázky se budou týkat jejich osoby a jejich zkušeností. Na jednotlivé otázky budou moci odpovědět ano nebo ne. Pokud bude jejich odpověď kladná, vstoupí do kruhu a plácnou si se všemi, kteří jsou uvnitř kruhu (odpověď kladně) a vrátí se zpět na své původní místo. V průběhu aktivity by si měli žáci všimnout, jak jejich spolužáci odpovídají.

2. Kruh – Hra „Byl či nebyl“

Žáci vytvoří kruh a vy jim postupně kladete jednotlivé otázky, přičemž žáci na ně výše zmíněným způsobem odpovídají. Počet otázek by měl být 15-20, dle věku žáků. Otázky si připravte předem. Měli byste začít od těch nejjednodušších po složitější. Měli by vycházet ze specifík a potřeb každé třídy.

Možné otázky:

Byl jsi někdy v Praze? Umíš plavat? Šplhal jsi někdy na strom? Maluješ rád? Umíš hrát na libovolný hudební nástroj? Viděl jsi již opici naživo? Byl jsi někdy v muzeu? Letěl jsi letadlem?

3. Závěr

Aktivitu můžete uzavřít sdílením v plénu třídy. Vyzvěte žáky, aby shrnuli co zajímavého se dozvěděli o svých spolužácích.

Jaké je tvoje nejoblíbenější jídlo? Jídlo: Jméno spolužáka:	Kolik máš sourozenců? Počet sourozenců: Jméno spolužáka:	
Jaká je tvoje nejoblíbenější barva? Barva: Jméno spolužáka:	Jaká je tvoje oblíbená pohádková postava? Pohádková postava: Jméno spolužáka:	Jak bys chtěl trávit letní prázdniny? Jak: Jméno spolužáka:
 Co rád děláš ve volném čase? Koníček: Jméno spolužáka:	Jaké je tvoje oblíbené zvíře? Zvíře: Jméno spolužáka:	

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITY

Na výukový program je možné navázat aktivitami, které se věnují sebeuvědomění žáků – tzv. práce s identitou, prostřednictvím nichž si uvědomí jedinečnost každého člověka.

„Identita představuje významné téma jak ve vztahu k otázce kultury, tak ve vztahu k výchově člověka. Z tohoto důvodu je také jedním z nejdůležitějších témat v multikulturní výchově. Skrze identitu chápeme, hodnotíme a zařazujeme nejen sebe, ale také všechny kolem.“

Identitu, která je nám vlastní, v běžném životě příliš nevnímáme. Uvědomujeme si ji při setkávání s okolním světem. Někdy více a někdy méně. Naše identita a její vnímání námi samotnými i okolím může být zdrojem konfliktů, ale také přínosem.

Některé faktory, které mohou mít vliv na naši identitu, dostáváme do vínku při narození, jiné získáváme v průběhu života. Identita není stálá. Právě naopak, vyvíjí se v čase na základě našich zkušeností a konkrétních situací, ve kterých se ocitáme. Naše identita se skládá z několika vrstev. Jednotlivé vrstvy mohou souviset s následujícími faktory (oblastmi):

- místo, kde jsme se narodili (např. stát, město, vesnice, chudinská čtvrť,...)
- místo, kde žijeme
- pohlaví
- náboženství
- rodinné zázemí (např. rodina úplná/neúplná, počet sourozenců, nejmladší/nejstarší, další příbuzní,...)
- naše role v životě (např. syn, dcera, matka, otec, babička, dědeček,...)
- příslušnost k profesní skupině (např. učitel, makléř, uklízečka, dělník, novinář, humanitární pracovník,...)
- příslušnost k zájmové skupině (např. hudebník, fotbalový fanoušek, cestovatel, ochránce přírody,...)
- předchozí zkušenosti a klíčové události v životě
- výchova
- ekonomická situace (např. dostatečné finanční zabezpečení, chudoba, luxus,...)

Identita, která je nám připsána druhými na základě určitých znaků či kritérií členství (tzv. připsaná identita), může být v rozporu s identitou pocítovanou (kým se cítím být). Pokud nám přisuzuje okolí identitu, se kterou nejsme ztotožnění, může dojít k nedorozumění a ke konfliktu.

Zdroj: MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. **Cvičení pro multikulturní výchovu.** České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

A: Knížka o mně

Časová dotace:

aktivita probíhá v několika hodinách dle časových možností

Cíle:

- Žáci přemýšlí o sobě a svém okolí.
- Žáci poznávají rozmanitost v rámci třídy.

Vzdělávací oblasti a průřezová témata:

Člověk a jeho svět – lidé kolem nás; Výtvarná výchova; OSV – osobnostní rozvoj (sebezpoznání a sebepojetí), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy); MKV – kulturní difference, lidské vztahy, multikulturalita

Pomůcky:

papíry velikosti A4 s nadpisy, pastelky, fixy, pero

Poznámky pro učitele:

Připravte pro každého žáka papíry o velikosti A4 s nadpisem tématu, který budou žáci v hodině zpracovávat.

Postup:

Žáci si vytvoří svoji knížku. Počet stránek knížky je libovolný (záleží na rozhodnutí pedagoga).

1. Úvod

Uvedte žáky do tématu.

„Každý z nás je trochu jiný a vy si teď uděláte knížku, která bude o vás. Podle této knížky vás ostatní lépe poznají.“

2. Postup

Žáci postupně doplňují listy fotkami, psaním i kresbami o sobě. Stránky mohou vyzdobit podle svého přání. Když jsou všechny stránky plné, složí je mezi dva listy barevného papíru (nebo ručně dělaného papíru), který tvoří obálku knížky. Na obálku napíše Knížka o mně a jméno autora.

Návrhy stránek:

- Jmenuji se ...
- V mém domově je... lidí
- Věci, které dělám rád(a)
- Rád(a) vidím, rád(a) slyším, rád(a) jím, rád(a) cítím...
- Můj nejlepší kamarád/ moje nejlepší kamarádka je..., protože...
- Jsem šťastný(á), když...; Jsem smutný(á), když...; Mám zlost, když...

3. Závěr

Po každé hodině je dobré si s žáky popovídat o tom, co malovali a vytvořit z obrázků galerii, aby se i ostatní mohli seznámit a dozvědět něco o svých spolužácích.

Příklady otázek pro reflexi:

- Jak se vám pracovalo?
- Bylo těžké nebo lehké vymyslet, co na danou stránku namalujete, zaznamenáte?
- Překvapilo vás něco o svých spolužácích?
- Dozvěděli jste se něco nového?

Zdroj: FOUNTAIN, S. *Místo na slunci. Globální výchova pro děti 5-10 let.* Praha: Tereza, 1994.111s.

B: Globingo

Časová dotace: 25 min.

Cíle:

- Žáci lépe poznají své spolužáky.
- Žáci se zdokonalují v dovednosti komunikace.

Vzdělávací oblasti a průřezová témata:

Člověk a jeho svět – lidé kolem nás; OSV – osobnostní rozvoj (sebezpoznání a sebepojetí), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace); MKV – kulturní difference, lidské vztahy, multikulturalita

Pomůcky:

pracovní listy s otázkami, tužky

Postup:

1. Úvod

Rozdejte žákům pracovní listy s otázkami a vysvětlíte jim, že jejich úkolem je získat ve třídě od spolužáků co nejvíce možných odpovědí. Tyto odpovědi a jména spolužáků zaznamenávají žáci do pracovních listů. U každé odpovědi by mělo být jiné jméno. Musí ve třídě oslovit co nejvíce spolužáků.

2. Vyplňování pracovních listů

Žáci postupně získávají odpovědi na otázky v pracovním listu od svých spolužáků. Cílem je oslovit co nejvíce spolužáků ve Vámi určeném časovém limitu (doporučujeme 10 minut). Po završení časového limitu se žáci vrátí na svá místa.

3. Závěr

Aktivitu uzavřete diskusí v plénu třídy. Vyzvěte žáky, aby shrnuli co zajímavého se dozvěděli o svých spolužácích, co je překvapilo, co naopak již věděli. Žáci se ve vymezeném časovém limitu nestihnou potkat se všemi spolužáky a prostřednictvím sdílení se dozví další informace. Případně se jich můžete zeptat, jakou další otázku by rádi svým spolužákům položili.